

Document bevat onderstaand chapter:

Sylvia Holla en Susanne Janssen (2022). Cultuur in turbulente tijden. Online petitieën en burgerinitiatieven tijdens Corona. In: J.J. Knol en A. Nuchelmans (red.): *De waarde van cultuur na Corona*. Amsterdam: Boekmanstichting, pp. 30-36.

Volledige bundel is open access te vinden op:

<https://www.boekman.nl/verdieping/publicaties/de-waarde-van-cultuur-na-corona/>

Sylvia Holla en Susanne Janssen

Cultuur in turbulente tijden

Online petitieën en burgerinitiatieven tijdens corona

In de context van de sociale en fysieke isolatie die de pandemie met zich meebracht, bloeide de online betrokkenheid bij cultuur op. Onderzoek met behulp van *data scraping* laat zien dat cultuurgerelateerde e-petitieën zorgen voor nieuwe impact op cultuurbeleid en burgerparticipatie.

Tijdens de coronapandemie is de digitalisering in de cultuursector in Nederland in een stroomversnelling geraakt. Dit was vooral het gevolg van de sluiting van culturele gelegenheden. Het gebrek aan fysieke plekken voor culturele activiteiten inspireerde culturele professionals en organisaties tot creatieve alternatieve oplossingen, vaak met behulp van digitalisering van het cultuuraanbod (Hylland 2022). Veel evenementen, van concerten tot museumrondleidingen, werden online aangeboden. Inmiddels heeft ook de Raad voor Cultuur (2022), in de ‘nasleep’ van de pandemie, een verkenning uitgevoerd naar de kansen die digitalisering van cultuur biedt op langere termijn, en doet hij aanbevelingen om hier blijvend op in te zetten.

Participatieve democratie

Niet alleen het aanbod en de consumptie van cultuur werden gedigitaliseerd tijdens de pandemie: ook de online politieke participatie over cultuur – in de vorm van digitale manifesten en oproepen tot steunbetuiging – kwam tot bloei ten tijde van sociale en fysieke isolatie. Mensen gingen online in discussie over de rol van cultuur in de samenleving (op lokaal, regionaal, nationaal en zelfs supranationaal niveau), over de grenzen van cultuur (wat hoort erbij, wat mag er zijn, en wat juist niet) en ook over het behoud van cultuur, in de context van (dreigende) sluitingen van culturele instellingen en uitstel van evenementen wegens de pandemie. Deze online betrokkenheid bij cultuur hebben wij bestudeerd door te kijken naar de aard en inhoud van e-petities, oftewel online petities.

In dit onderzoek¹ hebben wij de volgende vragen gesteld: wat voor culturele onderwerpen en kwesties vinden mensen in Nederland belangrijk om te agenderen en aanhangig te maken bij de overheid en andere partijen door middel van petities? In hoeverre is deze bereidheid tot petitioneren over culturele kwesties veranderd – wellicht aangewakkerd – tijdens de pandemie? Hoe hebben de culturele thema’s waarvoor mensen op de bres gaan zich gevormd naar de pandemische situatie? En tot slot, welke petities hebben veel aandacht gekregen via sociale media vóór en tijdens de pandemie? Deze vragen zijn onderzocht in een grootschalig onderzoek naar de aard en inhoud van petities

in Nederland en andere Europese landen in de periode 2016-2022 (Holla et al. 2022). Deze bijdrage richt zich op Nederland.

Voor beleid zijn deze petities en bijbehorende commentaren op sociale media nuttig om inzicht te krijgen in culturele kwesties die mensen belangrijk vinden en waar zij zich sterk voor maken. E-petities, wanneer zij serieus worden genomen door zowel initiatiefnemers als ontvangers, kunnen een vliegwielfunctie vervullen voor de participatieve democratie (Cadat-Lampe et al. 2018), ook waar het gaat om cultuur.

Petitioneren

Petitioneren is een van de oudste en meest beproefde vormen van burgerparticipatie en -activisme (Heerma van Voss 2010). Petities dienen als publiek middel om invloed uit te oefenen op instituties en organisaties, overheden en soms op personen. Het is een manier om positie in te nemen, om meningen, normen en waarden uit te drukken, en om verandering te bewerkstelligen over kwesties die van belang worden geacht, via een formele weg.

Petities hadden lange tijd een vaste, geschreven vorm en een duidelijk beoogd effect dat werd behaald met een bepaald aantal handtekeningen. Die handtekeningen werden vaak van deur tot deur verzameld, waardoor veel petities een lokaal karakter hadden. De huidige e-petities hebben potentieel een veel groter geografisch bereik en kunnen daardoor ook internationale en zelfs mondiale vraagstukken aankaarten, zoals klimaatproblemen, mensenrechten of geopolitieke kwesties (Aragón et al. 2018). De mogelijkheid tot grensoverschrijdende en grootschalige disseminatie van e-petities wordt versterkt door sociale media, waarop petities vaak worden gedeeld, geliket, en becommentarieerd.

Ook het beoogde effect van petities is minder eenduidig dan voorheen. Waar het eerder ging om het bewerkstelligen van een (beleids)verandering, zijn e-petities door hun online zichtbaarheid inmiddels ook instrumenten voor bewustwording, expressie, gemeenschapsvorming, agendering en alarmering (Leston-Bandeira 2019). Zodoende sluiten e-petities aan bij de bredere maatschappelijke trend richting ‘stemmingendemocratie’ (Hendriks 2013). Dit is meteen ook een kritiek: dat e-petities, met het oprekken van de achterliggende doelstellingen, een vorm van

‘clicktivisme’ zijn, waarin het online uiten van emoties en meningen belangrijker is dan het realiseren van verandering (George et al. 2019). Niettemin zijn e-petities een belangrijk middel om maatschappelijke en politieke betrokkenheid te uiten. De digitalisering van petities heeft ervoor gezorgd dat de petities in aantal zijn toegenomen, en een breder publiek kunnen bereiken. E-petities hebben daarom de potentie om politieke participatie toegankelijker en democratischer te maken, ook buiten verkiezingstijd.

Online data-scraping

Om inzicht te krijgen in digitale burgerparticipatie door middel van e-petities, hebben we een grote hoeveelheid data verzameld van het internet met behulp van bestaande *data scraping* tools² en zelf ontwikkelde *scripts* gecreëerd met R programmeersoftware³. Zo konden we op een grootschalige en niet-intrusieve manier, dus zonder interventie in de sociale werkelijkheid, onderzoeken voor welke culturele kwesties Nederlanders in actie kwamen vóór en tijdens de pandemie.

E-petities zijn een belangrijk middel om maatschappelijke en politieke betrokkenheid te uiten

De data zijn verzameld over de periode 2016-2022 en betreffen allereerst de populaire petitiewebsite *Petities.nl* die ruimte biedt aan een breed spectrum van perspectieven en onderwerpen en bekroond is voor zijn participatieve en democratische inslag. Ten tweede hebben we ons gericht op openbare Facebookberichten die verwijzen naar petities. Facebook is nog altijd het grootste (publieke) sociale medium in Nederland en weet mensen samen te brengen rondom gedeelde culturele, sociale en politieke interesses (Papacharissi 2010). Het biedt daarmee een digitale omgeving waar burgerparticipatie en activisme kunnen opbloeien en petities een hoge vlucht kunnen nemen.

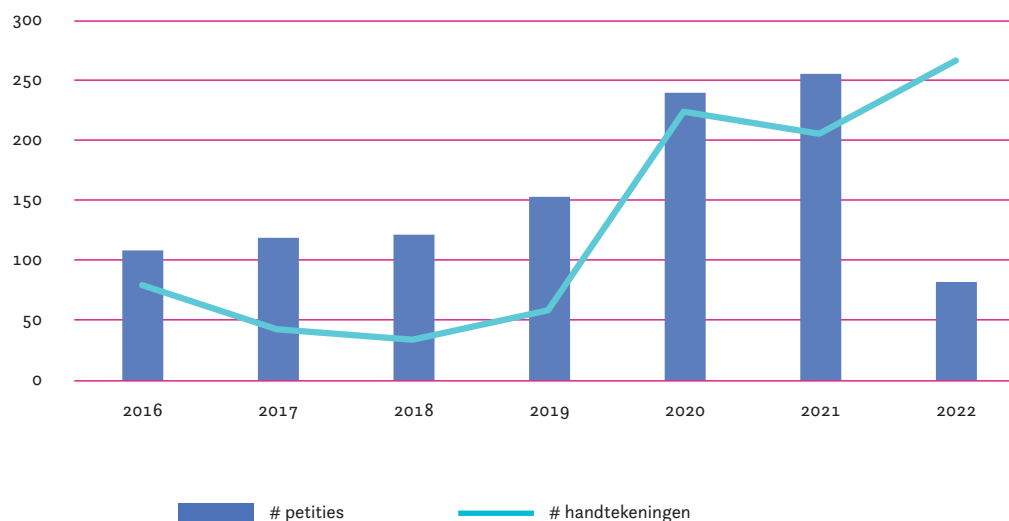
Bij *data scraping* is het zaak om het ‘sleepnet’ te definiëren waarmee de data worden verzameld. Zo dienden wij vooraf te bepalen wat onder ‘cultuur’ valt om een accuraat beeld te krijgen van de culturele thema’s waarvoor mensen online petities initiëren, ondertekenen en delen via sociale media. Voorgaand onderzoek naar wat Nederlanders en andere Europeanen onder cultuur verstaan, leverde een brede waaier aan cultuuropvattingen op: van cultuur als ‘kunst’ en tot cultuur als ‘manier van leven’ (Purhonen et al. 2022). Om uiteenlopende opvattingen van cultuur te vangen in de analyse hebben wij daarom een brede definitie van cultuur gehanteerd en meer dan 100 cultuur gerelateerde trefwoorden geïncorporeerd in het script waarmee de *data scraping* is uitgevoerd. Onze analyse omvat bijgevolg een breed spectrum van culturele categorieën waarover gediscussieerd kan worden of ze wel allemaal tot cultuur behoren (zoals een bezoek aan de sportschool, of het esthetische aanzicht van een bos).

Analyse en resultaten

Toename en draagvlak van culturele petities

Over de hele onderzoeksperiode genomen bedraagt het aandeel petities dat over cultuur gaat zo’n 11 procent (N=1.075) van het totaal aantal petities op *petities.nl* (N=10.240). Het jaarlijkse aantal cultuurgerelateerde petities groeide vanaf de start van de analyse gestaag, en steeg fors tijdens coronapandemie (zie Figuur 1). De coronapandemie als thema verklaart de toename aan culturele petities echter slechts voor een deel.⁴

Figuur 1. Aantal petities en aantal handtekeningen per jaar, 2016 - april 2022.

Daarnaast worden cultuurgerelateerde petities iets vaker ondertekend dan petities over andere thema's en brengen ze meer engagement teweeg: zo'n 20 procent van het totale aantal handtekeningen (N=18.387.722) wordt gezet onder cultuurgerelateerde petities (N=3.648.303). Er is dus ook een relatief breed draagvlak voor deze initiatieven.

De thematiek van culturele petities

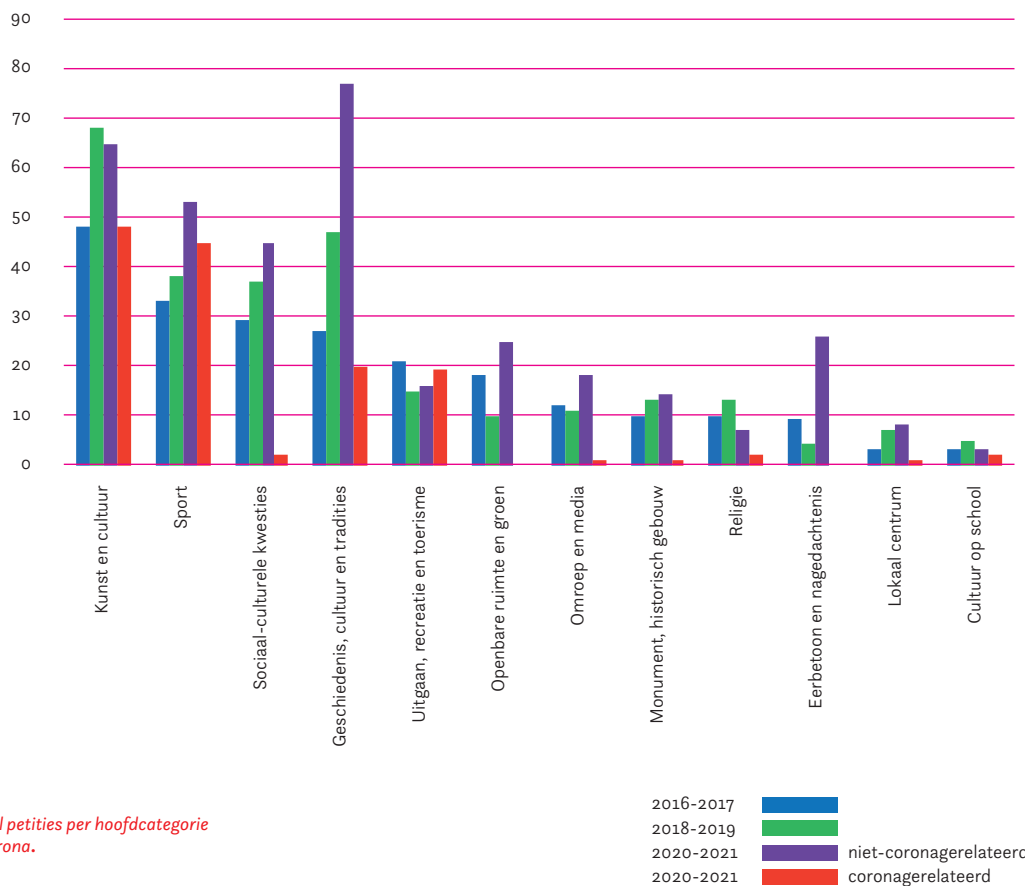
Over de gehele periode genomen zijn de culturele petities als volgt verdeeld over twaalf hoofdcategorieën: kunst en cultuur (250); sport (186); geschiedenis, cultuur en tradities (174); sociaal-culturele kwesties (120)⁵; uitgaan, recreatie en toerisme (81); openbare ruimte en groen (55); eerbetoon en nagedachtenis (43); omroep en media (46); monumenten en historische gebouwen (41); religie (34); lokale centra (20) en cultuur op school (16).

De thematiek van cultuurgerelateerde petities blijft deels constant maar vertoont ook veranderingen tijdens de pandemie. Uiteraard is het thema corona prominent aanwezig, met maar liefst 167 petities tot april 2022. De vaakst aangekaarte en meest ondertekende onderwerpen waren het heropenen of openhouden van

culturele, uitgaans- en sportvoorzieningen, zoals muziekpodia, musea, horecagelegenheden, en sportscholen, en het afblazen van evenementen waarmee het virus verder verspreid zou kunnen worden, om de overbelaste zorg te ontzien.

Petities richten zich niet alleen op het beïnvloeden van beleid en besluitvorming. Zeker tijdens de pandemie, vervulden veel petities ook andere functies, zoals het uiten van onvrede met het beleid, het alarmeren van medemensen, of het creëren van een gemeenschap van gelijkgestemden. Afgezien van coronagerelateerde petities, groeide het aantal petities over omroep en media, openbare ruimte en groen, sport, en sociaal-culturele kwesties, en nam vooral het aantal petities in de categorieën geschiedenis, cultuur en tradities en eerbetoon en nagedachtenis sterk toe. Deze thema's waren ook vóór corona al duidelijk zichtbaar, maar de betrokkenheid bij deze onderwerpen nam sterker toe dan voor andere culturele thema's. Dit hangt deels samen met maatschappelijke ontwikkelingen die gelijktijdig met corona plaatsvonden, zoals de internationale opleving van de Black Lives Matter-beweging naar aanleiding van de moord op de Amerikaan George Floyd, en de toenemende

Figuur 2. Aantal petities per hoofdcategorie voor en tijdens corona.

discussies in de Nederlandse samenleving over racisme en ongelijkheid binnen instituties en het Nederlandse erfgoed (onder meer het slavennijverleden).

Daarnaast heeft de toename van e-petities rondom deze thema's wellicht te maken met een gebrek aan mogelijkheden tot actievoeren of demonstreren in real life vanwege de coronarestricties, waarvoor actievoeren online een alternatief bood. Ook voor petities op het gebied van omroep, media en populaire cultuur is het niet onlogisch dat zij, juist tijdens de pandemie, trending werden: TV en films kijken werden als culturele activiteiten plotseling veel belangrijker, simpelweg omdat andere activiteiten goeddeels wegvielen tijdens de culturele karigheid van de pandemie.

Het tekstkader geeft enkele voorbeelden van petities die *viral* gingen op Facebook. Uit ons onderzoek kwam naar voren dat petities die trending waren op Facebook vaak ook een groot aantal handtekeningen behaalden.

Digitalisering van cultuur en petities

Onze gegevens over de groeiende online betrokkenheid bij culturele kwesties tijdens de coronapandemie laten enerzijds zien dat cultuur online sterk leeft en bestaansrecht heeft, maar anderzijds dat veel petities en discussies juist gaan over de heropening en hervatting van cultuur die fysiek wordt beleefd. De digitalisering van cultuur tijdens de pandemie werd door veel van de Nederlanders die zich online roerden, niet als een volwaardig alternatief ervaren, al klonk op sociale media ook waardering voor digitale initiatieven van culturele makers en instellingen. Voor beleidsmakers die zich bezighouden met digitalisering van cultuur is dit een belangrijk gegeven: online cultuurparticipatie dient niet per definitie als vervanging van 'live' culturele participatie. Dit bleek ook uit een enquête die tijdens de pandemie werd gehouden onder representatieve bevolkingssteekproeven in Nederland en acht andere Europese landen. Respondenten werd gevraagd welke twee

Corona-gerelateerd

<i>Titel petitie</i>	<i>Handtekeningen</i>	<i>Gericht aan</i>
Liefde voor muziek	>60.000	Minister van OCW
Met 538 de zorg geminacht	390.660	Gemeente Breda
Sport en bewegen is een essentiële dienstverlening	377.532	Tweede Kamer
De Elfstedentocht moet doorgaan	32.858	Niet genoemd
Open de musea en presentatie-instellingen	47.247	Kabinet

Niet corona-gerelateerd

<i>Titel petitie</i>	<i>Handtekeningen</i>	<i>Gericht aan</i>
Racisme moet verplicht behandeld worden op school	62.014	Tweede Kamer
Maak van 1 juli een nationale feestdag	60.960	Tweede Kamer
Voor <i>Andere Tijden</i> , weg met de bezuiniging	>86.482	NPO
Remove Amber Heard from Aquaman 2	>4.560.000	Warner Brothers
Het Vondelpark Openluchttheater moet open blijven	>2.000	Gemeente Amsterdam
Stop anonieme haat op internet en sociale media	41.428	Minister van Justitie
Strafbaar stellen beledigen van de profeet	124.399	Tweede Kamer

Voorbeelden trending petitie op Facebook tijdens corona

vrijtijdsactiviteiten zij het meeste misten. Fysiek bezoek van ‘concerten, voorstellingen en festivals’ behoorde tot de vier meest genoemde activiteiten – direct na ‘op vakantie gaan’, ‘uit eten gaan’ en ‘cafébezoek’ (Janssen et al. 2021). De enthousiaste reacties van publiek op de heropening van de cultuur- en evenementensector spreken wat dit betreft eveneens boekdelen. Digitalisering van cultuur lijkt vooral zinvol als aanvulling op het bestaande aanbod, met name voor jongere generaties (*digital natives*) en voor mensen die het fysieke culturaanbod niet of slecht kunnen bereiken (bijvoorbeeld omdat ze minder mobiel zijn, minder te besteden hebben, of ver weg wonen), zoals de Raad voor Cultuur ook stelt in zijn recente advies (2022). Andere groepen, zoals mensen met beperkte digitale vaardigheden (onder wie veel ouderen en laagopgeleiden), worden vooralsnog door zowel ‘fysiek’ als digitaal culturaanbod moeilijk bereikt (Mihelj et al. 2019). De realisatie van een inclusief digitaal culturaanbod vereist dus ook flankerend beleid gericht op de vergroting van digitale vaardigheden bij deze publieksgroepen.

We zien ook dat de digitalisering van burgerparticipatie zelf, door middel van online petitioneren, kansen biedt. E-petitie hebben politieke

en maatschappelijke participatie voor veel mensen laagdrempeliger gemaakt dan de vroegere papieren petitie. De digitale politieke betrokkenheid in Nederland neemt toe, en meer dan 80 procent van de bestudeerde petitie over cultuur waren gericht aan overheidsinstellingen. Het Nederlandse ‘e-petitielandschap’ is vooralsnog echter sterk gefragmenteerd. Een grotere betrokkenheid van overheden zelf bij het organiseren van e-petitie verhoogt de potentie van e-petitie als inclusief politiek instrument. Lokale en nationale overheden doen er daarom goed aan om e-petitie en andere vormen van digitale burgerparticipatie serieus te nemen, te faciliteren, of zelfs (mede) te organiseren (Korthagen et al. 2017; Cadat-Lampe et al. 2018), bijvoorbeeld door een op zichzelf staande e-portal voor petitie te creëren, vergelijkbaar met *Parliament E-petitions*⁶ in Groot-Brittannië. Zo kunnen ook de initiatieven die uiteindelijk niet worden aangeboden, toch gezien worden. Een dergelijke vinger aan de pols kan de participatieve digitale democratie versterken, zeker wanneer dit wordt gecombineerd met inspanningen om de digitale geletterdheid onder alle lagen van de bevolking te bevorderen.

Een brede kijk op cultuur als instrument voor beleid

Door onze operationalisering van het begrip cultuur vallen er petitieën onder cultuur waar sommige lezers wellicht vraagtekens bij zetten. Voor beleidsmakers die cultuur toegankelijk en inclusief willen maken voor de bevolking in al zijn diversiteit, is een brede kijk op cultuur echter een belangrijk imperatief. Voor cultuuronderzoek is een brede en bottom-up benadering van belang om tot een zo inclusief mogelijke definitie van cultuur te komen en het beleid te voorzien van een passende kennisbasis. Onze verkennende analyse toont dat zo'n benadering inderdaad nuttig is om een breed spectrum aan culturele interesses en belangen van burgers in het vizier te krijgen. Om een scherper beeld te krijgen van ontwikkelingen in de digitale betrokkenheid bij cultuur is echter meeromvattend, longitudinaal onderzoek vereist, zowel naar de doelen, argumentaties, initiatiefnemers, adressanten, en ondertekenaars van petitieën als naar de aard en inhoud van de aandacht die petitieën op sociale media krijgen. Daarnaast is verdiepend, kwalitatief onderzoek nodig naar de motieven, verwachtingen en ervaringen van petitionarissen, ondersteuners en ontvangers van petitieën. •

Bij deze deelsessie was Arno van der Hoeven (beleidsadviseur Rotterdamse Kunststichting) co-referent

Literatuur

- Aragón, P. et al. (2018) 'Online petitioning through data exploration and what we found there: a dataset of petitions from Avaaz.org'. Op: [Arxiv.org](https://arxiv.org), 21 juni.
- Cadat-Lampe, B. Y. M. en A. de Zeeuw (2018) 'Digitale burgerbetrokkenheid in Nederland'. In: *Sociaal bestek*, jrg. 80, nr. 3, 20-22.
- George, J. J. en D.E. Leidner (2019) 'From clicktivism to hacktivism: understanding digital activism'. In: *Information and Organization*, jrg. 29, nr. 3, 100249.
- Heerma van Voss, L.H. (2010) *Petitions in social history*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hendriks, F. (2013) 'Stemmingendemocratie moet worden aangepakt'. Op: socialevraagstukken.nl, 7 januari.
- Hylland, O. M. (2022) 'Tales of temporary disruption: digital adaptations in the first 100 days of the cultural Covid lockdown'. In: *Poetics*, jrg. 90, 101602.
- Holla, S. (et al.) (2022) *Advocating for culture in turbulent times: online petitions on Facebook before and during Covid-19*. Rotterdam: INVENT.
- Janssen, S. (et al.) (2021) 'The impact of Covid-19 on cultural engagement, everyday life, and wellbeing'. In: *Policy brief*, nr. 1, August, 7-11.
- Korthagen, I. en I. van Keulen (2017) *Online meebeslissen: lessen uit onderzoek naar digitale burgerparticipatie voor het Europees Parlement*. Den Haag: Rathenau Instituut.
- Leston-Bandeira, C. (2019) 'Parliamentary petitions and public engagement: an empirical analysis of the role of e-petitions'. In: *Policy & Politics*, jrg. 47, nr. 3, 415-436.
- Mihelj, S., A. Leguina en J. Downey (2019) 'Culture is digital: cultural participation, diversity and the digital divide'. In: *New Media & Society*, jrg. 21, nr. 7, 1465-1485.
- Papacharissi, Z. (2010) *A private sphere: democracy in a digital age*. Cambridge: Polity Press.
- Purhonen, S. (et al.) (2022) *What does culture mean to Europeans? Mapping the multiplicity of understandings of culture within and across European societies*. Rotterdam: INVENT.
- Raad voor Cultuur (2022) *Digitalisering als kans: de digitale transformatie van de culturele en creatieve sector*. Den Haag: Raad voor Cultuur.

Noten

- 1 Dit onderzoek is onderdeel van het INVENT-project dat is gefinancierd door het Horizon 2020 onderzoeks- en innovatieprogramma van de Europese Unie onder subsidieovereenkomst nr. 8706g1. INVENT besteedt speciale aandacht aan digitale technologie en digitale mogelijkheden om toegang tot cultuur kunnen vergroten. Zie inventculture.eu/.
- 2 *CrowdTangle* (Meta) en *Instant datascraper* (Google Chrome).
- 3 Web scraping-technieken stellen onderzoekers in staat om grote hoeveelheden data te verzamelen via geautomatiseerde dataextractie van het wereldwijde web. Vaak wordt hierbij gebruik gemaakt van beschikbare codes en scripts, gebaseerd op algemeen gebruikte programmeertalen, zoals C/C++, R of Python. Hoewel web scraping al wordt toegepast in verschillende wetenschappelijke disciplines, wordt het zelden toegepast in onderzoek naar cultuur. In het INVENT-project stelt deze methode ons in staat om vormen van culturele expressie te onderzoeken die moeilijk te vatten zijn door middel van gestandaardiseerde vragenlijsten, en geeft het ons de kans om - zonder te intervensiëren - 'natuurlijk gedrag' van mensen te bestuderen in de digitale sfeer.
- 4 53 van de 239 culturele petitieën in 2020 betroffen corona; in 2021 gold dit voor 87 van de 255 petitieën.
- 5 Onder meer racisme, discriminatie, (gender)ongelijkheid, LGBTQ+, migratie en vluchtelingen.
- 6 Zie: petition.parliament.uk/
- 7 Een bottom-up benadering houdt in dat de ervaringen, meningen en praktijken van individuen worden gezien als de fundamentele bouwstenen en als startpunt binnen een onderzoek, om deze vervolgens te analyseren en tot verklarende, meer algemene structuren, processen en concepten te komen.

Sylvia Holla is postdoctoraal onderzoeker bij de afdeling Media en Communicatie van de Erasmus Universiteit Rotterdam en het INVENT-project

Susanne Janssen is hoogleraar Sociologie van Media en Cultuur aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en coördinator van het INVENT-project

Colofon

Redactie

Jan Jaap Knol
André Nuchelmans

Redactieraad

Pauwke Berkers
(Erasmus Universiteit Rotterdam)
Helleke van den Braber
(Radboud Universiteit/Universiteit Utrecht)
Toine Minnaert (Universiteit Utrecht)
Siela Ardjosemito-Jethoe
(adjunct directeur Avans Creative Innovation)
Lonneke Regter
(directeur Fonds Sluyterman van Loo)
Rento Zoutman
(directeur Rotterdamse Kunststichting)

Productieleiding congres

Gyonne Goedhoop

Productie publicatie

André Nuchelmans

Eindredactie en correctie

Paul Postema, Loft 238
Tekst & Media, Amsterdam

Correctie

Jack van der Leden

Fotografie

Gian-Carlo Polman
(p. 3, 7, 11, 17, 21)

Beeldredactie

André Nuchelmans
Joseph Plateau

Vormgeving

Joseph Plateau

Co-referenten bij de deelsessies

Araf Ahmadali (directeur Kunst en Cultuur Amsterdam)
Bart Ahsmann (directeur Click NL)
Yassine Boussaid (directeur De Meervaart en projectleider ZOZ Academy)
Cathelijne Broers (directeur Prins Bernhard Cultuurfonds)
Sjoerd Feitsma (directeur Platform ACCT)
Marielle Hendriks (directeur Erfgoedhuis Zuid-Holland)
Teun van Irsel (beleidsadviseur gemeente Tilburg)
Eelco van der Lingen (directeur Mondriaan Fonds)
Arno van der Hoeven (beleidsadviseur Rotterdamse Kunststichting)

De Boekman Dissertatieprijs is een initiatief van de Boekmanstichting en NWO Sociale en Geesteswetenschappen

De conferentie is medegefinancierd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)

© Boekmanstichting, 2022

Boekmanstichting
Kenniscentrum voor kunst,
cultuur en beleid

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

**Universiteit
Utrecht**